

V e n a n z i o R a s p a

Meinong i Twardowski o sędach i przedstawieniach

Słowa kluczowe: *intuicja, A. Meinong, przedmiot, przedstawienie, sąd, treść, K. Twardowski*

W artykule omówione zostały związki intelektualne, które łączyły Alexiusa Meinonga i Kazimierza Twardowskiego – głównie w zakresie głoszonych przez nich koncepcji dotyczących sędów oraz przedmiotów i treści sędów. Obaj filozofowie zajmowali się podobną problematyką, a ich stanowiska częściowo się pokrywają. Były jednak między nimi istotne różnice. Autor analizuje stanowisko twórcy Szkoły Lwowsko-Warszawskiej i zestawia je z poglądami Meinonga. Jak się okazuje, istnieją między tymi dwoma myślicielami pewne interesujące podobieństwa terminologiczne i pojęciowe.

I l k k a N i i n i l u o t o

Reizm semantyczny Kotarbińskiego

Słowa kluczowe: *R. Carnap, T. Kotarbiński, nazwa pozorna, onomatoid, reizm, Szkoła Lwowsko-Warszawska, A. Tarski*

Tadeusz Kotarbiński (1886–1981), członek Szkoły Lwowsko-Warszawskiej, jest najbardziej znany jako twórca prakseologii, ale miał też znaczący wkład w rozwój ontologii i semantyki. Kotarbiński stworzył reizm – koncepcję o wymiarze ontologicznym i semantycznym. Reizm ontologiczny jest radykalną formą nominalizmu (jego główna teza głosi, że istnieją tylko rzeczy i osoby; przedmioty abstrakcyjne są hipostazami). Zgodnie z reizmem semantycznym – sensowne wypowiedzi to takie, które zawierają wyłącznie nazwy rzeczy i osób (czyli nazwy konkretne) i nie zawierają nazw abstraktów (czyli onomatoidów). Onomatoidy to nazwy pozorne, pseudonazwy. Kotarbiński wykorzystywał ustalenia Stanisława Leśniewskiego, głównie z zakresu

jego ontologii. Opowiadał się też za wersją klasycznej, korespondencyjnej teorii prawdy (w której nie zakłada się istnienia abstraktów, takich jak fakty, stany rzeczy czy zbiory). Stanowisko Kotarbińskiego różniło się od tego, które zajmowali członkowie Koła Wiedeńskiego. W artykule analizuję założenia koncepcji Kotarbińskiego.

J a n W o l e ń s k i

Składnia, semantyka i Tarskiego definicja prawdy

Słowa kluczowe: *definicja, język, logika, metajęzyk, semantyka, składnia, A. Tarski*

Analizie poddane zostały rezultaty badań dotyczących prawdy przeprowadzonych przez Alfreda Tarskiego. Autor zastanawia się m.in. nad tym, w jaki sposób zaproponowana przez Tarskiego koncepcja prawdy wspiera tezę, że pojęcie prawdy nie może być zredukowane do pojęcia dowodliwości (tezę tę postawił Kurt Gödel). Rozważa również historyczne kształtowanie się pojęć syntaktyki i semantyki oraz relacji między nimi.

A n n a B r o ż e k

Zwrot semantyczny Ajdukiewicza

Słowa kluczowe: *K. Ajdukiewicz, idealizm, metalogika, parafraza, semantyka, Szkoła Lwowsko-Warszawska*

Artykuł *Problemat idealizmu transcendentalnego w sformułowaniu semantycznym*, opublikowany na łamach „Przeglądu Filozoficznego” w 1937 roku (r. 40, z. 3), został określony przez Kazimierza Ajdukiewicza mianem „punktu zwrotnego” w jego rozwoju filozoficznym. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie różnych aspektów tego zwrotu. Po pierwsze, zarysowuję tło filozoficzne badań Ajdukiewicza, włącznie z metafizycznym nastawieniem Szkoły Lwowsko-Warszawskiej i rozwojem metod przyjmowanych w SLW. Po drugie, przedstawiam poglądy Ajdukiewicza sprzed roku 1937, w celu pokazania, na czym polegał semantyczny zwrot w tych poglądach. Następnie opisuję program epistemologii semantycznej oraz poszczególne kroki argumentacji Ajdukiewicza przeciw idealizmowi transcendentalnemu. W końcu – charakteryzuję od strony metodologicznej tę argumentację.

Alicja Chybińska

Zagadnienia semantyczne w listach Marii Kokoszyńskiej do Kazimierza Twardowskiego

Słowa kluczowe: *absolutyzm aletyczny, M. Kokoszyńska-Lutman, Koło Wiedeńskie, Kongres Jedności Nauki, relatywizm aletyczny, semantyka, Szkoła Lwowsko-Warszawska, A. Tarski, K. Twardowski*

Maria Kokoszyńska-Lutman, uczennica Kazimierza Twardowskiego i członek Szkoły Lwowsko-Warszawskiej, odegrała ważną rolę w powstaniu nowoczesnej wersji semantyki. Szybko dostrzegła znaczenie wyników Alfreda Tarskiego dla ugruntowanych w tradycji lwowsko-warszawskich dociekań nad prawdą, w tym dla obalenia relatywizmu aletycznego. Przyczyniła się do rozpowszechnienia tych wyników, m.in. w Wiedniu (w środowisku Koła Wiedeńskiego) i podczas Kongresu Jedności Nauki w Paryżu w 1935 roku. W artykule analizuję niektóre poglądy semantyczne Kokoszyńskiej. Artykuł jest uzupełnieniem tłumaczenia listów Kokoszyńskiej do Twardowskiego, pisanych z Wiednia i Paryża.

Andrzej Pietruszczak

Różne teorie części

Słowa kluczowe: *mereologia, mereologia Grzegorzcyka, mereologia Leśniewskiego, suma mereologiczna, teoria części, zbiór kolektywny*

Mereologia Stanisława Leśniewskiego została sformułowana w sposób specyficzny, odbiegający od standardowych formalizacji. Współcześnie teorię Leśniewskiego przedstawia się w postaci teorii elementarnej lub przekładając ją na język teorii struktur relacyjnych. W artykule przyglądam się teoriom „egzystencjalnie neutralnym”, w których nie postulujemy istnienia żadnych innych zbiorów kolektywnych poza tymi, które otrzymamy z podstawowych własności relacji bycia częścią. Ponadto badam niektóre „egzystencjalnie zaangażowane” teorie części. Wśród nich znajduje się mereologia Grzegorzcyka i mereologia Leśniewskiego. Jedną z podstawowych zasad mereologii jest przechodność pojęcia bycia częścią. Właściwość ta jest często kwestionowana w literaturze przedmiotu. W końcowej części przedstawiam problem związany z przechodnością tego pojęcia.

A d a m O l e c h

Akt przekonania w ujęciu Jana Łukasiewicza a idiogeniczna teoria sądu

Słowa kluczowe: *akt przekonania, akt sądenia, F. Brentano, idiogeniczna teoria sądu, E. Husserl, R. Ingarden, J. Łukasiewicz, tetyczność, K. Twardowski*

Przedmiotem artykułu jest analiza porównawcza aktu przekonania w ujęciu Jana Łukasiewicza oraz aktu sądenia w ujęciu idiogenicznej teorii sądu. Akt przekonania nie jest, zdaniem Łukasiewicza, tworem propozycjonalnym, który by odtwarzał – trafnie lub nie – stan rzeczy, na który jest intencjonalnie skierowany; innymi słowy: akt przekonania nie jest nośnikiem wartości logicznej. Jest on jedynie poczuciem rzeczywistości tego, na co ów akt jest skierowany. Gdyby porównać to, co na temat przekonania pisze Łukasiewicz, z tym, co w tej sprawie mieliby do powiedzenia zwolennicy idiogenicznej teorii sądu, to można by rzec, że to, co Łukasiewicz nazywa „przekonaniem”, jest ich zdaniem – a wbrew Łukasiewiczowi – tworem propozycjonalnym, ponieważ jest aktem sądenia, czyli aktem uznawania w bycie albo odrzucania tego, na co ów akt jest skierowany. To z kolei jest, ich zdaniem, równoważne uznawaniu lub odrzucaniu istnienia przedmiotu owego aktu, czyli sądem właśnie. A gdyby z kolei przywołać w tej sprawie głos fenomenologów, to należałoby powiedzieć, że to, co Łukasiewicz określa mianem „aktu przekonania”, a idiogeniści mianem „aktu sądenia”, Ingarden nazywa „momentem uchwycenia rzeczywistości”, „momentem tetycznego”, zaś Husserl – *Setzungsmoment*, to jest „momentem uznania w bycie”. Z kolei ów „moment” jest niesamodzielną składową różnych aktów świadomości.

Z b i g n i e w O r b i k

Filozofia nauki w twórczości Izydory Dąmbskiej

Słowa kluczowe: *I. Dąmbska, filozofia nauki, Szkoła Lwowsko-Warszawska*

Celem artykułu jest przedstawienie dorobku Izydory Dąmbskiej, wybitnej przedstawicielki Szkoły Lwowsko-Warszawskiej, w zakresie filozofii nauki. Omówione zostały najważniejsze prace autorki dotyczące tej dziedziny. Analizowane są następujące zagadnienia występujące w jej twórczości: koncepcja filozofii nauki, problematyka irracjonalizmu w poznaniu naukowym, problematyka praw nauki oraz znaczenie

i funkcje analogii w nauce. Śledząc rozwój problematyki zaliczanej do filozofii nauki w twórczości Dąmbskiej, łatwo zauważyć, że zajmuje ona stanowisko realistyczne w kwestii koncepcji wiedzy. Przejawia też jednak tendencję do podkreślania znaczenia, jakie dla poznania naukowego mają czynniki podmiotowe oraz operatory poznawcze.

J o a n n a Z e g z u ł a - N o w a k

Mieczysław Wallis – historyk sztuki czy filozof?

Słowa kluczowe: *biografia twórcza, filozofia, nauki o sztuce, sylwetka intelektualna, Szkoła Lwowsko-Warszawska, M. Wallis*

Artykuł prezentuje sylwetkę naukową Mieczysława Wallisa w perspektywie pytania o jego intelektualny status, który okazuje się nadal nieoczywisty i niejednoznaczny. Odpowiedzi autorka poszukuje w obszarze dwóch dziedzin wiedzy, stanowiących przedmiot zainteresowań badawczych uczonego: filozofii i nauk o sztuce. Poddaje analizie ścieżkę intelektualnego rozwoju i kształtowania się zainteresowań twórczych Wallisa: od edukacji (w ośrodkach heidelberskim i warszawskim) oraz inspiracji intelektualnych, przez pierwsze predylekcje twórcze, aż po analizę jego opublikowanego dorobku naukowego oraz rękopiśmiennych zapisków archiwalnych. Za młodu Wallis pisał o pragnieniu zbudowania systemu filozoficznego jako swej największej naukowej ambicji. Czy i na ile dążność ta zdeterminowała jego twórczość naukową? Czy wyznaczyła kurs jego drogi intelektualnej? Czy profil twórczy Wallisa miał charakter dychotomiczny? Wallis bowiem, jako filozof, stawiał sobie fundamentalne pytanie o fenomen bytu ludzkiego i jego relację ze światem. Odpowiedzi zaś poszukiwał jako badacz sztuki, analizując świat aktywności twórczej człowieka, jego doznań estetycznych i wytworów artystycznych. Z jednej strony zatem autorka podkreśla rolę filozofii w rozwoju Wallisowskich poglądów intelektualnych; z drugiej zaś wskazuje na filozoficzną głębię jego dokonań w obszarze teorii sztuki.

Wojciech Rechlewicz

Supozycyjna koncepcja wiary religijnej Władysława Witwickiego

Słowa kluczowe: *przekonanie, psychologiczna zasada sprzeczności, supozycje, wiara religijna, W. Witwicki*

Supozycyjną koncepcję wiary religijnej Władysław Witwicki przedstawił szeroko w książce *Wiara oświeconych* (1939). Celem było zbadanie, w jaki sposób osoby „oświecone” (tj. takie, które posiadają co najmniej średnie wykształcenie) godzą świecką wiedzę z wiarą religijną. Zaprezentowane w książce badania empiryczne zostały oparte na szeregu pojęć, takich jak „sąd”, „supozycja”, „psychologiczna zasada sprzeczności”, „przekonanie szczerze” i „przekonanie nieszczerze”. Z badań Witwicki wyprowadza ogólny wniosek, że wiara ludzi oświeconych polega na supozycjach, żywnionych wbrew przekonaniom świeckim. Ten wniosek nie jest jednak dostatecznie uzasadniony i można go odnieść jedynie do pewnej części osób wierzących.

A m a d e u s z C i t l a k

Czy psychologia szkoły lwowsko-warszawskiej ma coś do zaoferowania współczesnej psychologii?

Słowa kluczowe: *F. Brentano, intencjonalność, podmiot, psychologia empiryczna, psychologia filozoficzna, redukcjonizm*

Pod koniec XIX w. pojawiły się dwie kluczowe dla psychologii empirycznej rozprawy: W. Wundta *Grundzüge der physiologischen Psychologie* i F. Brentana *Psychologie vom empirischen Standpunkt*. Wyznaczały one odmienne standardy badawcze, wskazując przede wszystkim inaczej definiowany przedmiot, ale też metodologię nowej nauki. Główny nurt psychologii XX–XXI w. zwrócił się przede wszystkim w kierunku wyznaczonym przez Wundta, na skutek czego program Brentana stał się przedmiotem analiz głównie filozoficznych. Doprowadziło to do poważnych zmian w psychologii, widocznych obecnie w postaci głębokiego redukcjonizmu, zawężenia przedmiotu badań, a także – jak podkreślają niektórzy teoretycy – trudności w konstruowaniu teorii. Sugeruję, że w tej sytuacji pomocne mogłoby się okazać ponowne przywołanie podstawowych założeń psychologii Brentana wraz z wywodzącymi się z tej koncepcji szkołami, jak np. fenomenologia czy szkoła lwowsko-warszawska. Celem artykułu jest więc próba wskazania przestrzeni teoretycznej, w którą mogłaby się włączyć psychologiczno-filozoficzna szkoła Kazimierza Twardowskiego, wykorzystując swe oryginalne osiągnięcia filozoficzne i psychologiczne oraz podejmując próbę kontynuacji badań rozpoczętych na przełomie XIX/XX w.

Ryszard Mordarski

Koncepcja felicytologii Władysława Tatarkiewicza na tle współczesnych filozofii szczęścia

Słowa kluczowe: *definicja szczęścia, felicytologia, szczęście vs dobro, W. Tatarkiewicz, teorie szczęścia, współczesna recepcja felicytologii*

W artykule podejmuję zagadnienie felicytologii Władysława Tatarkiewicza. Usiłuję ustalić jej miejsce w ramach filozofii praktycznej, określić jej relację wobec etyki ogólnej, zanalizować podaną w niej definicję szczęścia oraz omówić główne teorie szczęścia. W końcu pokazuję wyjątkowość traktatu *O szczęściu* (1947) Tatarkiewicza, zestawiając ten utwór z podobnymi pracami pisanymi współcześnie przez innych autorów polskich i zachodnioeuropejskich.

Tomasz Mróz

Czy *Historię filozofii* Władysława Tatarkiewicza można uznać za dzieło szkoły lwowsko-warszawskiej?

Słowa kluczowe: *filozofia polska, historiografia filozofii, neokantyzm marburski, szkoła lwowsko-warszawska, W. Tatarkiewicz, K. Twardowski*

Celem artykułu jest przedstawienie argumentacji za poglądem, że *Historia filozofii* (1931) Władysława Tatarkiewicza nie może być uznana za dzieło wywodzące się z tradycji filozoficznej szkoły lwowskiej Kazimierza Twardowskiego. Inspiracją Tatarkiewicza do zajęcia się historią filozofii były jego studia i doktorat obroniony w Marburgu (1909), a w czasie gdy zetknął się z Twardowskim i jego uczniami, w środowisku tym historia filozofii uważana była za dyscyplinę należącą do obszaru historii, a niekiedy bywała zupełnie lekceważona. Fakt, że postulat porządku i jasności języka zbliżał Tatarkiewicza do Twardowskiego, zdaje się wynikać z osobistych skłonności Tatarkiewicza, a nie z wpływu, jaki wywarł nań Twardowski.

